

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΕΣ

Παύλος Μαρίνος Δελλαδέτσιμας*

Η «πολιτική προστασία» στην Ελλάδα δυστυχώς φαίνεται να «πληρώνει το κόστος» της μεταβατικής συνθήκης και/ή της «κρίσης» που χαρακτηρίζει το σύνολο της κρατικής παρέμβασης στη χώρα. Μίας μεταβατικής συνθήκης που εκδηλώνεται εν μέρει με τη δημιουργία νέων φορέων που αποδυναμώνουν τους υφιστάμενους στην άσκηση πολιτικής και τη διαχείριση πόρων. Εκδηλώνεται ακόμα με τη μετατόπιση του πεδίου ευθύνης «παραδοσιακών φορέων» σε άλλους διαφορετικού επιπέδου διοίκησης. Ως εκ τούτου, αρκεί και μόνο μία νέα συγκυρία πραγμάτων για να ανατρέψει ή και να αδρανοποιήσει φορείς και εξελίξεις που είχαν ήδη δρομολογηθεί από αυτούς.

Μέσα σε αυτό το κλίμα θα πρέπει να αναλυθεί και η μικρή σχετικά πορεία εξέλιξης της πολιτικής προστασίας. Η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας (ΓΓΠΠ) συγκροτήθηκε μόλις το 1995, ξεκίνησε τυπικά να λειτουργεί το 1996 και μέχρι το 2000 παρέμεινε ουσιαστικά ανενεργός. Η ΓΓΠΠ, στη όλη της σύλληψη (Ν. 23/44/1995), ήλθε να ταυτιστεί με την κυρίαρχη αντίληψη της συμβατικής πολιτικής και ειδικότερα με τη βασική της έκφανση: το «Σχέδιο Ξενοκράτης». Ταυτίστηκε δηλαδή με μία «στρατιωτική-συγκεντρωτική» λογική που απορρέει από τον ενισχυμένο ιστορικά ρόλο του κεντρικού κράτους στην αντιμετώπιση έκτακτων καταστάσεων. Τα ακραία και δραματικά γεγονότα (δασικές πυρκαγιές, σεισμοί της Αττικής, ναυάγιο του Ο/Γ Σάμαйна) που έλαβαν χώρα κατά την εν λόγω περίοδο κατέδειξαν (εκτός των άλλων) την ανεπάρκεια του όλου συστήματος και την επιτακτική ανάγκη αναβάθμισης της πολιτικής προστασίας.

Εξαιτίας των αστοχιών της κρατικής πολιτικής που συνόδευσαν τα προηγούμενα γεγονότα, τον Νοέμβριο του 2000 αναλαμβάνει ως Γ.Γ. Πολιτικής Προστασίας ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Δ. Παπανικολάου. Προσωπικότητα με μεγάλη ακαδημαϊκή και ερευνητική εμπειρία, καθώς και με σημαντικότητα προϋπηρεσία σε θέματα διαχείρισης κινδύνων από τη θητεία του ως προέδρου του ΟΑΣΠ και του ΕΚΘΕ. Αμέσως μετά ακολουθεί υπουργικό συμβούλιο που ορίζει 14 σημεία δράσης, τα σημαντικότερα εκ των οποίων ήταν η μεταβολή της φιλοσοφίας του σχεδιασμού και η διαμόρφωση ενός νέου θεσμικού πλαισίου πολιτικής προστασίας.

Από αυτή τη συγκυρία ξεκίνησε μια συστηματική προσπάθεια αναβάθμισης της ΓΓΠΠ που σε αρχική φάση συμπεριέλαβε την εκπόνηση ειδικών σχεδίων για την αντιμετώπιση δασικών πυρκαγιών, τη δημιουργία βάσεων δεδομένων και Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών και τη συγκρότηση επιστημονικής επιτροπής στήριξης (ΟΔΕ). Ακολούθησε η ανάπτυξη συστήματος ενημέρωσης του κοινού αναφορικά με μέτρα αυτοπροστασίας για ένα ευρύτατο φάσμα κινδύνων. Την ίδια περίοδο δημιουργείται αρχείο στο οποίο καταχωρίζονται και αξιολογούνται εθελοντικές οργανώσεις πολιτικής προστασίας από όλη την Ελλάδα, με σκοπό την ένταξή τους σε ένα ενιαίο σύστημα δράσης. Επίσης δημιουργείται σύστημα προειδοποίησης για ακραία και-

* Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Γεωγραφίας Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, e-mail: p.delladetsimas@hua.gr.

ρικά φαινόμενα που διοχετεύει ειδική πληροφόρηση σε Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, ΟΤΑ και στο ευρύτερο κοινό. Το έργο της ΓΠΠ συνεχίστηκε με την ανάπτυξη προγράμματος κατάρτισης στελεχών πολιτικής προστασίας, ενώ τα πρώτα θετικά δείγματα γραφής της σε εφαρμοσμένη πολιτική αποτυπώθηκαν με την αντιμετώπιση των πυρκαγιών το καλοκαίρι του 2001. Ως αποτέλεσμα δε αυτής της πορείας ανάπτυξης ήλθε η διαμόρφωση και τελικά η ψήφιση του νέου νόμου περί πολιτικής προστασίας (Ν. 30/13-1/5/2002). Τα καινοτομικά στοιχεία του νόμου είναι πολλά, τα κυριότερα όμως έχουν κά- νουν με: α) την «αποστρατιωτικοποίηση» της όλης φιλοσοφίας της πολιτικής προστασίας, β) τη συστηματική εισαγωγή και υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, γ) την ενδυνάμωση του ρόλου των ΟΤΑ στην όλη διαδικασία, και δ) την ενεργό εμπλοκή εθελοντικών οργανώσεων στο σύστημα δράσης. Ο νόμος προβλέπει ακόμα τη σύσταση ειδικού επιστημονικού φορέα που έχει ως σκοπό την προώθηση εφαρμοσμένης έρευνας και τη δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης της πολιτικής προστασίας.

Τα πάντα όμως ήλθαν να ανατραπούν — και η εφαρμογή του νόμου παραμένει μέχρι στιγμής μετέωρη — μετά από δύο ακραία γεγονότα. Το πρώτο, που στη ουσία αποκάλυψε μερικές σε λανθάνουσα μορφή τάσεις αμφισβήτησης του ρόλου και του έργου της πολιτικής προστασίας, ήταν οι χιονοπτώσεις τον χειμώνα του 2001-2002. Ένα ιδιαίτερα ακραίο, αν όχι πρωτόγνωρο, φυσικό φαινόμενο για τα δεδομένα της χώρας, που για πρώτη φορά αντιμετώπιζε στο σύνολό του ο κρατικός μηχανισμός. Το δεύτερο, που μπορεί να χαρακτηριστεί και ως η χαριστική βολή της όλης εξέλιξης, ήταν οι πρόσφατες και διαδοχικές υπερχειλίσσεις της στάθμης του Κηφισού μετά από παρατεταμένες βροχοπτώσεις. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι έχουμε να κάνουμε μία λεκάνη απορροής που συγκεντρώνει το 70% των επιφανειακών υδάτων της ευρύτερης περιοχής των Αθηνών, και στην επίμαχη περιοχή των έργων δεν είχαν ληφθεί ούτε καν στοιχειώδη μέτρα αντιπλημμυρικής προστασίας. Το γιατί και σε ποιο βαθμό η ευθύνη έπρεπε να αποδοθεί στη ΓΠΠ και στον Γ.Γ. παραμένει κάτι παραπάνω από ερώτημα. Φυσικά πάντως, πεποίθησή μας είναι ότι τα δύο αυτά γεγονότα δεν αποτελούν τις αφορμές για τη ανατροπή του επακολουθήσε.

Πρόθεσή μας δεν είναι βεβαίως εδώ να εντοπίσουμε τα βαθύτερα αίτια της ανατροπής της όλης πορείας εξέλιξης της πολιτικής προστασίας. Σίγουρα όμως, όπως προαναφέραμε, το γεγονός αυτό έχει να κάνει με τη γενικότερη μεταβατική συνθήκη και κρίση του διοικητικού συστήματος, που δεν επιτρέπει τη μορφοποίηση «κανονικοτήτων» στον τρόπο άσκησης πολιτικής. Προβάλλει όμως η αντικατάσταση για την ευθύνη της πολιτικής προστασίας ενός καθηγητή πανεπιστημίου — και από τους σοβαρότερους εμπειρογνώμονες στη χώρα — από ένα πρώην αρχηγό της αστυνομίας. Το δεδομένο αυτό σίγουρα αποκτά και συμβολικό χαρακτήρα. Σηματοδοτεί ίσως μία επιστροφή στη ρητορική ασφάλεια που παρείχε η προηγούμενη «στρατιωτική» λογική. Μία λογική δοκιμασμένη, που συνδέθηκε όμως με μεγάλες αποτυχίες στη αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών κατά το παρελθόν. Επίσης, μία τέτοια «επιστροφή» ίσως προδιαγράφει ως παρεπόμενο και μία νέα μεγάλη περίοδο αδράνειας. Το ερώτημα που τελικά τίθεται είναι: πώς μπορεί να αναβαθμιστεί η πολιτική προστασία στη χώρα μας και, το κυριότερο, να εφαρμοστεί ένας καινοτόμος νόμος όταν οι αρμόδιοι θεσμικοί και διοικητικοί παράγοντες διαπνέονται από μια εντελώς διαφορετική λογική από αυτή που εισάγει ο ίδιος ο νόμος;